

Twijfel

Opgave

De geschiedenis van de twijfel kent een aantal patronen. Wanneer iedereen hetzelfde denkt, is twijfel niet meer dan het streven om correcties en verbeteringen aan te brengen in een vaststaande opvatting, zonder vijandigheid of afvalligheid. Wanneer blijkt dat mensen of groepen grondig verschillen in hun opvattingen, ontstaan er vragen en een kritische houding tegenover wat als vaststaande waarheid wordt gezien. Dat leidt tot onrust, verwarring en vervreemding, het gevoel dat niets vanzelf spreekt en er geen eenheid bestaat. Bovendien leidt het tot de poging om met onbeantwoorde vragen te leven en de behoefte aan uitbanning van twijfel op te geven. Een derde patroon is dat in zo'n heterogene, sceptische cultuur een nieuw geloof kan ontstaan, dat des te vuriger verdedigd wordt naarmate het sterker wordt bedreigd.

In elk van deze patronen wordt twijfel heel anders beleefd. Hoe hebben je eigen twijfels zich ontwikkeld? Wat zijn de cruciale momenten erin? En wat is de huidige stand ervan?

Uitwerking

Het verhaal van mijn boeken is de geschiedenis van mijn twijfel. Ik heb vanouds het verlangen naar loodrechte stabiliteit gekend. Maar inzicht is scheppen, en scheppen is wet. Het is de wil tot waarheid die de wereld naar zijn hand zet. Zo moet het zijn, dat alles wat er is als werktuig dient om toekomst mee te vormen. Daarmee vind je pas werkelijke waarden.

Elke dag heb ik mijn twijfels. Maar ik weet ook dat een denkwijze die de waarde van dingen afmeet aan lust en leed te makkelijk is. En dat moreel veroordelen de favoriete wraak van kleine geesten is. Een hoge ziel is onvergelijkbaar met die van bekrompenheid. Zij is slechts bestaanbaar als vrucht van lange oefening, van tucht en vergeestelijking, die het als haar taak erkent de rangorde der dingen, besloten in de natuur, te handhaven en streng te bewaken.

Al het grote keert zich af van markt en roem, de vinder van nieuwe, eigen waarden vlucht altijd in eenzaamheid, waar ruige, sterke winden waaien en je niet door giftige vliegen wordt geplaagd. Zij zoemen rond je, de kleinen, erbarmelijken, met hun lof, hun opdringerigheid, hun verwijten, en altijd voelen zij zich miskend. De hoogheid van de ziel, zegt Nietzsche, wordt pas echt op de proef gesteld als zij iets ontmoet dat eersterangs is, dat voornaam maar verhuld zijns weegs gaat, als een levende toetssteen van waarden.

Je mag het heilig juweel niet beroeren met oog of hand.

Zwijg en buig, trek je schoenen uit.

Misleid jezelf niet met gebrek aan schaamte over wie jij bent.

Waarachtigheid is het enige gebod.